

ТЫПОВЫЯ ПАМЫЛКІ ПРЫ ПЕРАКЛАДЗЕ З РУСКАЙ МОВЫ НА БЕЛАРУСКУЮ З ДАПАМОГАЙ ІНТЭРНЭТ-СЭРВІСАЎ

Клімава М.Л.

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт інфарматыкі і радыёэлектронікі
г. Мінск, Рэспубліка Беларусь*

Албут А.А. – магістр філ. навук

Артыкул асвятляе тэму перакладу з рускай мовы на беларускую, аналізу перакладу, перакладу як міжмоўнай камунікатыўнай дзейнасці. Разглядаецца сутнасць паняцця пераклад як працэсу і як выніку гэтага працэсу. Таксама акцэнтуюцца ўвага на значнай ролі і неабходнасці лінгвістычнай асновы, ведання перакладчыкам правіл і заканамернасцей, што існуюць паміж мовамі. Прасочваюцца памылкі перакладу сінтаксічных адзінак: словазлучэнняў з акалічнаснымі і аб'ектнымі (часавымі, мэтавымі і прасторавымі) семантычнымі адносінамі. Прыводзяцца наглядныя прыклады некарэктнага перакладу з рускай мовы на беларускую пры дапамозе такіх сродкаў электроннага перакладу, як Google і Яндекс-перакладчыкі.

Вядомы афарызм М.В. Гоголя: «Перакладчык павінен быць як шкло, такое празрыстае, што яго не відаць». Кожная мова – складаная сістэма з мноствам адзінак і ўзроўняў. Таму задача стварыць арганічны пераклад, які б нязмушана і натуральна ўспрымаўся на іншай мове, не з лёгкіх. Даволі часта, паколькі мы жывём у краіне з дзвюма дзяржаўнымі мовамі, узнікае неабходнасць перакладу з рускай мовы на беларускую

або наадварот – перакладу з блізкароднаснай мовы. За знешняй прастатой такога перакладу хаваецца рызыка прыўнесці ў мову перакладу штосьці з мовы арыгінала, праігнараваўшы рэсурсы мовы перакладу.

Чаму так атрымліваецца, што несвядома, не жадаючы таго, мы, бывае, гаворым нібыта на некалькіх мовах адначасова? Справа ў тым, што шмат гадоў на нашай тэрыторыі сяліліся і знаходзілі прытулак прадстаўнікі розных нацыянальнасцей. У такой сітуацыі ўзаемадзеянне моў прыводзіць да інтэрферэнцыі, калі пры маўленні на адной мове ўжываюцца элементы іншай. Такім чынам парушаюцца нормы ўсіх моў, якія змешваюцца. Таму цяпер так распаўсюджана такая з’ява, як беларуска-руская інтэрферэнцыя, яна закранае ўсе ўзроўні мовы.

Сучасны свет вельмі любіць хуткасць, у тым ліку і ў перакладзе. Таму без асаблівых цяжкасцей пры наяўнасці падключэння да інтэрнэту можна атрымаць пераклад на якую заўгодна мову, скарыстаўшыся спецыяльнымі інтэрнэт-сэрвісамі. Як вядома, найбольш распаўсюджанымі сродкамі перакладу з’яўляюцца такія перакладчыкі, як Google і Яндекс. І што цікава, варыянты перакладу аднаго і таго ж могуць адрознівацца. А можа здарыцца і так, што ні адзін не выдаць дасканалага адпаведніка. За мэтау мы абралі прасачыць, якія распаўсюджаныя памылкі сустракаюцца ў сродках электроннага перакладу, калі гаворка ідзе пра пераклад з рускай мовы на беларускую. Першай задачай (тэарэтычнай) было сістэматызаваць выпадкі, дзе ў носьбітаў дзвюх моў могуць узнікнуць цяжкасці. Для гэтага былі выкарыстаны крыніцы [1–4]. Другой задачай (практычнай) было пратэсціраваць сэрвісы Google і Яндекс, наколькі яны здольны папярэдзіць памылку, абумоўленую інтэрферэнцыяй.

Так, пры перакладзе на беларускую мову неабходна ўлічваць наступныя асаблівасці:

1. Адрозненні ў націску: *стéпень – ступéнь, укомплектóванный – укамплектаваны* і інш.

2. Адрозненні ў граматычных катэгорыях (родзе, ліку, склоне): *запись, подпись, продажа* (ж.р.) – *запис, подпис, продаж* (м.р.); *крупа, поведение* (толькі адз.л.) – *крупы, паводзіны*.

Неабходна добра ведаць асаблівасці скланення назоўнікаў у беларускай мове. Так, у адрозненне ад рускай мовы назоўнікі другога скланення ў форме роднага склону адзіночнага ліку ў беларускай мове могуць мець як канчаткі *-а (-я)*, так і *-у (-ю)*: *маркетынгу, рынку, універсітэта* і інш.

3. Адрозненні ўтварэння дзеепрыслоўяў незакончанага трывання: бел. *гандлюючы, робячы* і рус. *торгуюя, делаая*.

У беларускай мове ўтвараюцца дзеепрыслоўі незакончанага трывання ад дзеясловаў *біць, піць, віць, ліць, шыць, жаць* (*б’ючы, п’ючы, льючы*), ад дзеясловаў тыпу *мазаць, пісаць* (*мажучы, пішучы*). У рускай мове такіх дзеепрыслоўяў няма.

4. Адрозненні ў адмаўленнях. У беларускай і рускай мовах ёсць шэраг слоў з адмоўнымі прыстаўкамі *не-, без-*, якія перакладаюцца з іншай прыстаўкай або без яе, напрыклад: *негодование – абурэнне, недостойно – ганебна, невесомость – бязважасць, нескончаемый – бясконцы, произвольно – міжволі*.

5. Несупадзенне ў аб’ёме лексічнага значэння. Многазначныя словы і словы-амонімы рускай мовы могуць не з’яўляцца такімі ж у беларускай і перакладацца рознымі словамі ў залежнасці ад значэння. Напрыклад: рус. *область* – бел. *вобласць* ‘частка якой-небудзь тэрыторыі’ (*Мінская вобласць*), *галіна* (*сфера, галіна народнай гаспадаркі*).

6. Адрозненні ў сінтаксісе. Вялікую частку ад усіх памылак пры перакладзе складаюць сінтаксічныя памылкі. Таму трэба адзначыць для сябе некаторыя з іх, каб не зрабіць памылак пры перакладзе:

«– у кожнай з моў ёсць сінанімічныя рады з неаднолькавай колькасцю членаў рада або з адрозненнямі ў іх форме: *забыть диагноз / забыть о диагнозе / забыть про диагноз* (разм.) – *забыць дыягназ / забыць на (пра) дыягназ*;

– дзеясловы *выбачаць (прабачыць), дараваць, дзякаваць (аддзякаваць, паддзякаваць)* у беларускай мове ўтвараюць словазлучэнні з давальным склнам (*не заўсёды варта дараваць малодшаму школьніку за падман*); у рускай – з вінавальным (*не всегда следует прощать младшего школьника за обман*);

– дзеясловы *дзівіцца, жартаваць, кпіць, насміхацца, падсмейвацца, рагатаць, смяцца, цешыцца* ў беларускай мове ўтвараюць словазлучэнні з родным склнам і прыназоўнікам з (*нельга кпіць з хворага дзіцяці*); у рускай – з творным і прыназоўнікам *над* (*нельзя издеваться над больным ребенком*);

– дзеясловы і аддзеепрыслоўныя назоўнікі са значэннем жалю, смутку, тугі ў беларускай мове ўтвараюць словазлучэнні з месным склнам і прыназоўнікам *па* (*сумаваць па Радзіме*); у рускай – з месным склнам і прыназоўнікам *о, об* (*грустит о Родине*)» [4].

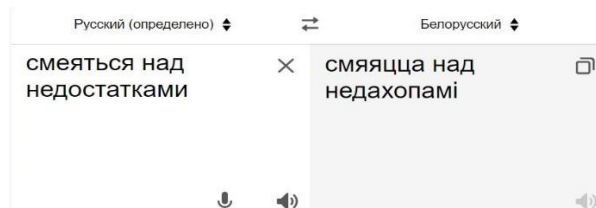
Таксама варта асобна вызначыць лексічныя памылкі, звязаныя з ужываннем паронімаў. Напрыклад: *абагуліць – абагульніць; аператыўны – аперацыйны* і інш. Памылкі, звязаныя са значэннем слоў. Пры перакладзе трэба дакладна ведаць значэнне слова. Калі не надаць гэтаму асаблівай ўвагі, можна трапіць ў няёмкую сітуацыю, ужыўшы слова неадарэчна. Трэба запомніць, што некаторыя словы маюць розныя значэнні: *кава – какава; красны – чырвоны; кристалль – хрусталь* і інш. Памылкі празмернага выкарыстання лексічных сродкаў. Пры пабудове фраз часта назіраецца такая з’ява, як плеаназм. Гэта моўны зварот, што ўтрымлівае блізкія ці ідэнтычныя па значэнні і таму лішнія словы (напрыклад: *самыя найлепшыя пажаданні*).

Асобнай моўнай пасткай з’яўляюцца міжмоўныя амонімы (словы, якія пішуцца і вымаўляюцца вельмі падобна ў розных мовах, аднак маюць розныя значэнні). Такія прыклады сабраны ў табліцы 1.

Таблица 1 – Фальшывыя сябры перакладчыка

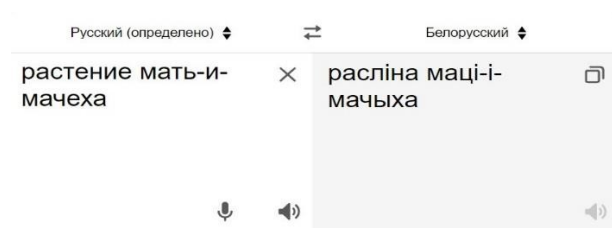
Беларуская мова	Руская мова
<i>Бяспечнасць</i> – стан спакою	<i>Беспечность</i> – бесклапотнасць
<i>Маніць</i> – гаварыць няпраўду	<i>Манить</i> – прывабліваць
<i>Нядзеля</i> – апошні дзень тыдня	<i>Неделя</i> – 7 дзён
<i>Сварыцца</i> – лаяцца	<i>Свариться</i> – згатавацца(пра страву)

Далей на малюнках 1–6 паказаны вынікі нашай практычнай часткі.

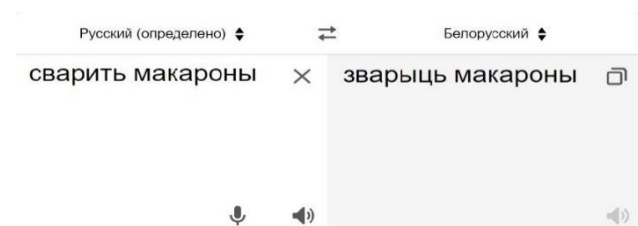
Малюнак 1 – Прыклады памылак ў сродках электроннага перакладу: Яндекс

Пры пракладзе дапушчана сінтаксічная памылка, дакладны варыянт перакладу: *смяяцца з недахопаў*.

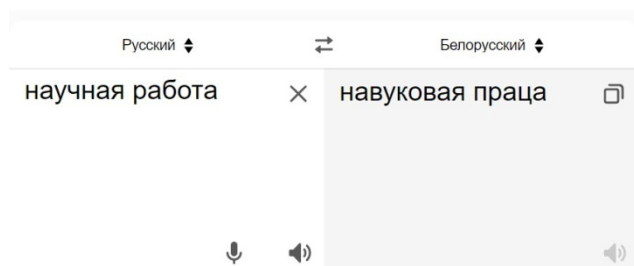
Малюнак 2 – Прыклады памылак ў сродках электроннага перакладу: Яндекс

Пры пракладзе дапушчана памылка ў назве расліны, дакладны варыянт перакладу: *расліна падбел*.

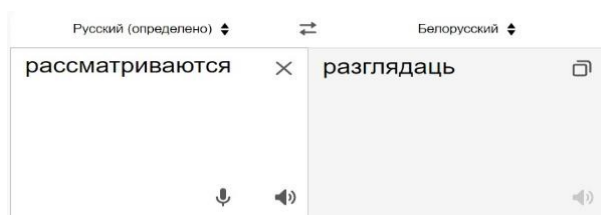
Малюнак 3 – Прыклады памылак ў сродках электроннага перакладу: Яндекс

Пры пракладзе дапушчана памылка з формай ліку, дакладны варыянт перакладу: *зварыць макарону* (толькі адз. лік).

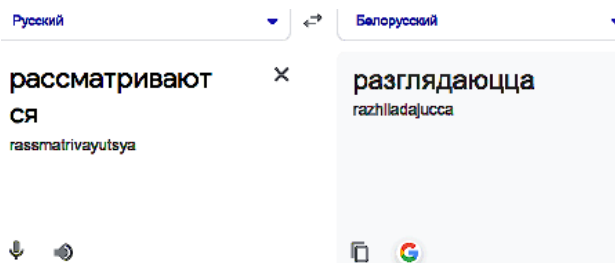
Малюнак 4 – Прыклады памылак ў сродках электроннага перакладу: Яндекс

Пры пракладзе дапушчана памылка значэння слова (*праца* – фізічны труд), дакладны варыянт перакладу: *навуковая работа*.

Малюнак 5 – Прыклады памылак ў сродках электроннага перакладу: Яндекс

Пры пракладзе дапушчана памылка ў формах дзеяслова (*разглядаць* – незваротны інфінітыў), дакладны варыянт перакладу: *разглядаюцца*. Але трэба дадаць, што ў іншым перакладчыку гэты прыклад пададзены карэктна (малюнак 6).

Малюнак 6 – Правільны пераклад: Google

Такім чынам, пераклад – гэта сродак забяспечыць магчымасць камунікацыі паміж людзьмі, што гавораць на розных мовах. Але недакладны ці некарэктны пераклад можа няправільна перадаць сэнс і сутнасць думкі. У заключэнне адзначым, што тыповыя памылкі пры перакладзе з дапамогай электронных сродкаў можна параўнаць з памылкамі звычайнага чалавека, школьніка або студэнта. Многія з гэтых цяжкасцей сустракаюцца ў экзаменацыйных зборніках і тэстах, таму пры падрыхтоўцы да іспытаў рэкамендавана звяртацца да слоўнікаў і даведнікаў, а не да электронных перакладчыкаў. Тады, маючы трывалыя базавыя веды, выкарыстанне анлайн-сэрвісаў будзе прадукцыйным, паколькі чалавек зможа праверыць атрыманы пераклад, надаючы асаблівую ўвагу адзначаным моўным цяжкасцям.

Спіс выкарыстаных крыніц:

1. Бандаровіч, В.У. *Стыльна па-беларуску : комплексны даведнік па культуры маўлення* / В.У. Бандаровіч. – Мінск : Пачатковая школа, 2013. – 64 с.
2. Жаўняровіч, П.П. *Даведнік па літаратурнай праўцы : арфаграфічны, пунктуацыйны, лексічны, марфалагічны, сінтаксічны, тэхнічны ўзроўні* / Пятро Жаўняровіч. – Мінск : Адукацыя і выхаванне, 2017. – 448 с.
3. Ляшчынская, В.А. *Стылістычнае рэдагаванне і карэктурнае рэдагаванне* / В.А. Ляшчынская. – Мінск : РІВШ, 2017. – 334 с.
4. Міхалевіч, А.Г. *Прынцыпы і асаблівасці руска-беларускага перакладу навуковых тэкстаў* / А.Г. Міхалевіч, Н.Р. Мордас // *Зборнік дакладаў і тэзісаў VII Міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі «Традыцыі і сучасны стан культуры і мастацтваў»*. – Т. 1 [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу : <https://elib.bspu.by/handle/doc/29395>. – Дата доступу : 01.04.2022.